

RAHA RATKAISEE

Taiteilijoiden sosiaaliturva on luultua kovempi pähkinä

Raimo Vikström

Lakeja muutetaan, mutta pätkätyöläiset joutuvat kerta toisensa jälkeen ojasta allikkoon.

Työnantaja ja työntekijä maksavat yhdessä työhön liittyvän sosiaaliturvan kustannukset, jos kysymyksessä on työ- tai virkasuhde. Yrittäjä maksaa itse oman sosiaaliturvansa. Joissakin tapauksissa valtio osallistuu kustannuksiin, esimerkiksi maatalousyrittäjien eläketurvaan. Kokonaan valtio maksaa ylimääräiset taiteilijaeläkkeet.

Sosiaaliturvan pääsäännöt ovat selkeät. Soveltamisongelmia syntyy, jos henkilön toiminta työelämässä ei vastaa lainsäädännön määritelmiä. Aina palaset eivät loksahda jouhevasti paikalleen. Lainsäädännön soveltamiskäytännöt voivat aiheuttaa ongelmia. Toisinaan lainsäätäjät jättää tietoisesti joitakin ryhmiä lainsäädännön ulkopuolelle. Voi myös olla, että lakia säädettäessä ei osata ennakoida riittävästi tulevia työelämän toimintatapoja. Esimerkiksi muusikkojen osalta tällaisista tapauksista on paljon esimerkkejä.

Keikkamuusikko ei ole yrittäjä

Joskus myös lainsäädäntöä syystä tai toisesta tulkitaan kaavamaisesti ja jopa täysin virheellisesti. Työeläkelait tulivat voimaan vuonna 1961. Silloin lyhyissä työsuhteissa olevat muusikot jäivät sekä TEL:n että LEL:n ulkopuolelle. Kun myöhemmin yrittäjien elä-

ke -
laki tuli
voimaan, sitä
tarjottiin myös muusi-
koille. Muusikkojen liitto piti
menettelyä virheellisenä eikä lähtenyt tarjoamaan yrittäjäeläkettä jäsenilleen, koska nämä olivat enimmäkseen lyhyissä työsuhteissa. Esimerkiksi Kirjailijaliitto alkoi markkinoida uutta eläkelakia jäsenilleen, mutta kirjailijoiden asema olikin toinen kuin muusikkojen.

Muusikot kulkivat pitkän tien, ennen kuin he 1986 selkeästi pääsivät kokonaisuudessaan työeläketurvajärjestelmän piiriin. Ne, jotka tuolloin tai sen jälkeen ovat toimineet yrittäjinä, ovat luonnollisesti velvollisia järjestämään eläketurvansa yrittäjäeläkelain mukaisesti. Esimerkiksi kuvataiteilijat, kirjailijat ja muut niin sanotusti omaa työtä tekevät taiteilijat ovat vuosien mittaan tuskailleet eläketurvansa kanssa, ja tämä on tilanne edelleenkin. Monissa taiteilijajärjestöissä katsotaan, että omaa työtä tekevät taiteilijat eivät ole yrittäjäeläkelain tarkoittamia yrittäjiä.

Omaa työtään tekevien taiteilijoiden ja tieteentekijöiden sosiaaliturvaongelmat ovat nytkin ajankohtaisia. Taiteilijoiden osalta asia on maannut erilaisten toimikuntien pöydällä vuosikausia ilman että selkeitä ratkaisuja olisi syntynyt. Taiteilijoiden rinnalle ovat nyt nousseet tutkijat, joiden työ monessa tapauksessa on olosuhteiltaan rinnastettavissa omaa työtään tekevien taiteilijoiden työhön.

Porsaanreiät tukittava

Poliitikot ovat luvanneet pikaisia ratkaisuja avoimiin sosiaaliturvaongelmiin. Kokemuksesta tiedetään kuitenkin, että pätkätyöläisten asiat eivät välttämättä järjesty toivotulla tavalla senkään jälkeen, kun lakia on muutettu. Aina löytyy työsuhteilla keinottelijoita, jotka löytävät lainsäädännön porsaanreiät ja käyttävät niitä hyväkseen liiketoimissaan. Lakeja muutetaan, mutta pätkä-

työ-
läiset
joutuvat kerta
toisensa jälkeen ojasta
allikkoon.

Vihreä työministeri Tarja Cronberg joutui konkreettisesti toteamaan, että taiteilijoiden ja tutkijoiden sosiaaliturvaongelmien ratkaisu ei ollutkaan niin helppo nakki kuin hän poliittikotovereineen oli kuvitellut.

Asioita valmistelevat virkamiehet joutuvat työskentelemään voimassa olevan lainsäädäntökehikon puitteissa. Lisäksi esimerkiksi työnantajajärjestöt valvovat kuin aurinko, että aisan yli ei potkita. Niinpä viimeisin yritys päätyikin siihen, että taiteilijoiden ja tutkijoiden edustajat marssivat pettyneinä ulos tilaisuudesta, jossa heidän oli määrä saada ratkaisu sosiaaliturvaongelmiinsa.

Ylimääräinen taiteilijaeläke?

Mikäli poliittista tahtoa on, voidaan kehittää jopa täysin uusia ratkaisuja, esimerkiksi sellaisia kuin ylimääräinen taiteilijaeläke. Jos niin tehdään, tarvitaan rahaa. Sitäkin tietysti löytyy, jos poliittista tahtoa on.

Ministeri Cronberg otti nöyrästi vastaan taiteilija- ja tutkijajärjestöjen rukkaset ja määräsi luultavasti virkamiehensä tekemään uusia ratkaisuehdotuksia. Ajan mittaan nähdään, millaisia nämä ovat.

Jos taiteilijoille ja tutkijoille tulee uusia harkinnanvaraisia sosiaaliturvaetuuksia, niiden on tietenkin oltava tasapuolisesti tarjolla kaikille. Näin siitä huolimatta, että harkinnanvaraisia etuuksia eivät välttämättä kaikki saa. Harkinnanvaraisten etuuksien on oltava myös niiden saatavilla, jotka ovat päättäneet omalla kustannuksellaan järjestää henkilökohtaisen sosiaaliturvansa ottamalla esimerkiksi yrittäjäeläkkeen.

Taiteilijan toimeentulo koostuu tyyppillisesti useista eri lähteistä. Tyypillisen taiteilijan talous pysyy koossa, kun jonkin verran tuloja tulee monelta eri suunnalta. Tasapainoisen, tasapuolisen ja kattavan sosiaaliturvaratkaisun löytäminen ei ole aivan helppo tehtävä. Hyvä kuitenkin, että sitä etsitään. ■